
ЗМІСТ

	<i>Вступ</i>	5
1	Специфічні розлади розвитку шкільних навичок і домашні завдання — вибухова суміш?	8
	Учень зі специфічними розладами розвитку шкільних навичок. Який він?	9
	Завдання перед дзеркалом	17
	СРРШН і домашні завдання перед дзеркалом	25
	Анкета. «Який ти учень?»	26
2	Від діагнозу — до завдань за допомоги індивідуального плану навчання	35
	Діагностика і практичні труднощі навчання	36
	Індивідуальний план навчання, зокрема вдома	49
	Клінічний звіт	54
	Індивідуальний план навчання (робоча частина)	58
	Робоча модель складання індивідуального плану навчання	63
	Зразок заповнення для кожної дисципліни	64
3	SOS: Тьютор для виконання домашньої роботи	65
	Форма для тьютора	70

4	Специфічні розлади і навчання	74
	Особливі характеристики учнів із СРРШН	75
	Особливі характеристики окремих шкільних предметів	86
	Географія	88
	Математика	98
	Наука, технології і фізичне виховання	104
	Історія	107
5	Специфічні розлади і письмові завдання	114
	Особливі характеристики учнів із СРРШН	115
	Особливості окремих вправ	121
6	Екзамени тривають вічно, або Специфічні розлади і підготовка до іспитів	142
	Створення нотаток	143
	Як використовувати набір «для виживання»: калькулятор, електронні словники, комп'ютери	144
	Екзамени під мікроскопом	144
	Державні тести: чи дійсно вони непередбачувані?	146
7	У завдань немає канікул	150
	Поганих звичок можна позбутися	156
	Суботнє літо	156
	<i>Висновки</i>	158

Термін «домашнє завдання» викликає в уяві образ якоїсь праці, що її потрібно виконати, щоб відчути незалежність і знов керувати своїм часом. Якщо ми витягнемо зі сховищ своєї пам'яті спогади про домашні завдання, ми побачимо надзвичайно різноманітну колекцію, іноді дуже суперечливу.

Хтось навчався вечорами, комусь доводилося повторювати найважливіше вранці.

Хтось потребував абсолютної тиші й зачинявся в кімнаті з табличкою на дверях «Не турбувати!», а хтось робив уроки на кухні, де збиралася вся родина і мама готувала вечерю.

Хтось повторював тексти підручників уголос, тероризуючи бідолоху слухача, а хтось був надзвичайно стриманий, і з нього не можна було витягти слово, як зі справжнього шпигуна!

Комусь були потрібні схеми, тези, а хтось вивчав матеріал цілком.

Ми все це згадуємо тому, що дійшли висновку: немає єдиного підходу до виконання завдань і жорсткого регламенту, прийняттого для всіх.

Кожний учень має вибудувати для себе найбільш функціональні стратегії, а батьки, наставник, учителі або друг учня повинні допомогти йому зробити це, виходячи з потреб і ресурсів конкретної дитини. Перш за все, ми хочемо коротко описати, що ж насправді являє собою учень зі специфічними розладами розвитку навичок навчання і які підходи ми пропонуємо.

Учень зі специфічними розладами розвитку шкільних навичок. Який він?

Щоб дати визначення такого учня, ми маємо перелічити характерні якості, що їх йому бракує, і проаналізувати його особливості.

Отже, уявіть собі, що ви просите різних учителів описати, який прототип учня вони мають на увазі під час підготовки до уроків або перевірки завдань.

Ймовірно, вони скажуть, що всі учні різні і неможливо визначити і описати типового учня. Вони підкреслять, що в кожного учня свій характер, деякі з них дуже вмотивовані, деякі демонструють байдужість. Також вони нагадають, що кожен учень має свої схильності і вподобання: хтось розуміється на точних науках, хтось справжній гуманітарій, а хтось — майбутній художник.

Думаючи про склад класу, ми всі уявляємо, наскільки він різноманітний. Це все добре розуміють і вчителі, і батьки. Проте ситуація докорінно змінюється, коли йдеться про визначення учня зі специфічними розладами. У цьому випадку, на жаль, у кожного вже є готова відповідь, доволі стереотипна. Наприклад:

«Учень зі специфічними розладами прагне навчання, але через певні труднощі не може отримати гарні результати».

«Учень з дислексією часто використовує свої пільги і винятковість і дуже мало працює».

«Учні з дислексією розумніші за інших».

«Учні зі специфічними розладами більш творчі».

У нашій роботі ми часто дискутуємо один з одним і навіть сперечаємось щодо зазначених тверджень і почасти забуваємо, що специфічний розлад є лише характеристикою навчання, що його потребує наш учень. Діагностична позначка не повинна стати штампом. Сказати, що в учня дислексія, наприклад, означає, що в цієї дитини є труднощі з читанням, але ми нічого не знаємо про його пізнавальні здібності, схильності, смаки і погляди. І ми не можемо зробити висновок про його емоції і шкільний досвід.

Основна ідея, з якої слід почати, така: кожна дитина зі специфічними розладами розвитку шкільних навичок (СРРШН) відрізняється від іншої, як відрізняється її шкільна історія і родина; тому, перш ніж робити про неї будь-які висновки, потрібно познайомитися з нею якомога ближче, намагаючись не упустити деталей.

Інформація про те, що учень має специфічні розлади, означає лише те, що в нього є певні труднощі, які виявляються в процесі навчання і негативно впливають на деякі заняття. Щоразу ми повинні думати про конкретного учня, а не взагалі про учнів з дислексією. Жодне твердження не є справедливим для всіх. Ви ніколи не зустрінете двох однакових дітей з дислексією.

Що ж таке специфічні розлади?

Цей термін (СРРШН) використовується до різномірної групи труднощів, що пов'язані з різними сферами навчання на різних рівнях.

Макрокатегорія специфічних розладів навичок навчання включає дислексію, дизорфографію, дисграфію і дискалькулію. Ці розлади можуть виникати як супутні або самі по собі: бувають учні тільки з дислексією, з дислексією і дисграфією, з дисграфією і дискалькулією тощо — у всіх можливих комбінаціях.

Усі діти із СРРШН не мають патології когнітивного розвитку, тобто вони не мають інтелектуальної недостатності. Однак когнітивні рівні можуть бути дуже різні й неоднорідні, а значить, породжувати абсолютно різні способи вивчення й обробки інформації. Труднощі навчання дітей із СРРШН не повинні залежати від соціально-культурних проблем, що не гарантують адекватні можливості навчання й адекватний рівень освіти.

Еволюційна дислексія — специфічний розлад розвитку навичок оволодіння читанням — є найвідомішим і найбільш вивченим розладом навичок навчання.

Робоча група Міжнародної асоціації дислексії запропонувала визначення, що акцентує увагу на деяких аспектах, пов'язаних із фактором причин і наслідків:

«Дислексія є специфічною нездатністю до навчання нейробіологічного походження. Вона характеризується труднощами точного і вільного читання і поганою здатністю розшифрування. Ці труднощі звичайно виникають через дефіцит фонологічної складової мовлення, що часто не збігається з іншими когнітивними здібностями, але може заважати адекватному шкільному навчанню. Вторинні наслідки спричиняють труднощі розуміння прочитаного і призводять до недостатньої практики читання, що перешкоджає збільшенню лексичного запасу й обсягу загальних знань».

(Ліон, Шайвітц і Шайвітц, 2003 р.)

Нейробіологічне походження дислексії виявив ще століття тому французький невролог Дежерин, який припустив, що певна частина задньої ділянки мозку відіграє важливу роль у розвитку вміння читати. Сьогодні кілька дослідників-нейробіологів з різних країн світу підтвердили наявність у людей з дислексією змін у нейронних системах, розташованих у задніх ділянках лівої півкулі головного мозку.

У визначенні підкреслюється нездатність людей з дислексією вільно читати. Це лише частка знань про цей розлад. Дуже часто, коли читання правильне, але повільне, ми маємо справу з неправильною гіпотезою про дислексію. Останні дослідження